

**ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава
ПРО ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА»**

Для системи освіти особливого значення набуває проблема професійного становлення працівників навчальних закладів. Нові запити суспільства вимагають наукового аналізу особистісних і професійних якостей працівників навчального закладу, мотивів управлінської діяльності. Специфіка ЗВО зумовлює визначення пріоритетного завдання: розвиток особистісних і професійних якостей працівників навчального закладу, розширення можливостей цього процесу завдяки підсиленню його цілісності, педагогічного аналізу функцій та особливостей їхнього професійного становлення.

Ключові слова: *культура, аксіологічний, антропологічний, діалоговий, діяльнісний, емпіричний, етносоціологічний, соціологічний, сумативний, філософський підходи.*

Для системы образования особое значение приобретает проблема профессионального становления работников учебных заведений. Новые запросы общества требуют научного анализа личностных и профессиональных качеств работников учебного заведения, мотивов управленческой деятельности. Специфика УВО способствует определению приоритетной задачи: развитие личностных и профессиональных качеств работников учебного заведения, расширение возможностей этого процесса благодаря усилению его целостности, педагогического анализа функций и особенностей их профессионального становления.

Ключевые слова: *культура, аксиологический, антропологический, диалоговый, деятельный, эмпирический, этносоциологический, социологический, суммативный, философский подходы.*

The problem of employees professional formation of educational institutions has particular importance for the education system. New demands of society require a scientific analysis of personal and professional qualities of an educational institution employees and management activity motives. The specificity of the HEE determines the definition of the priority tasks: the development of personal and professional qualities of the educational institution staff, the expansion of the possibilities of this process due to the strengthening of its integrity, pedagogical analysis of functions and peculiarities of their professional formation.

Key words: *culture, axiological, anthropological, dialogical, active, empirical, ethno-sociological, sociological, summatic, philosophical approaches.*

Особливістю ХХІ ст. стала тенденція до формування полікультурного простору в умовах глобалізації та трансформації суспільства. Першим кроком до реабілітації нашого суспільства є осмислення сутності самого поняття «культура», і саме тому ця проблема стає дедалі актуальнішою.

Поняття «культура» розвивалось історично, і вперше, як зазначає В. Городяненко, почало використовуватись у Давньому Римі, де означало обробіток землі, виховання, освіту [6, с. 211]. Поступово термін розширювався і почав втрачати свій первісний зміст. Так, у епоху Середньовіччя культуру розглядали як постійне духовне самовдосконалення особистості, життя в гармонії з Богом. Філософи Відродження культуру трактують як засіб творення ідеальної

особистості – всебічно освіченої та вихованої згідно з принципами високої моральності, фізично розвинутої і душевно стійкої.

У сучасному значенні поняття «культура» стало використовуватися у XVII ст., в якості самостійного з'явилося в працях німецького юриста та історіографа С. Пуфендорфа (1632-1694 рр.), зазначає П. Гуревич [4, с. 58].

У сучасній науці немає єдиного цілісного визначення поняття культури [6, с. 304], оскільки культурні процеси і явища відрізняються своєю складністю та багатогранністю. Так, за підрахунками американських культурологів Альфреда Кребера і Клайда Клакхона, з 1871 до 1919 року існувало 7 визначень культури, а з 1920-1950 років з'явилося ще 157. Зараз їх налічується понад 500.

Культура є полісемантичним поняттям, про що свідчать різноманітні підходи до його осмислення: аксіологічний, антропологічний, діалоговий, діяльнісний, емпіричний, етносоціологічний, історичний, семіотичний, соціологічний, сумативний, філософський тощо.

Розглянемо основні підходи до визначення поняття «культура». Так, з погляду аксіологічного підходу, культура є сукупністю матеріальних і духовних цінностей, накопичених людьми [1, с. 65]. Цінності в цьому разі визначають як сутність особистості, так і все людське буття, а культура характеризує рівень «олюднення» природного, стихійного, тваринного світу. Таке розуміння поняття поділяють А. Арнольд, М. Бердяєв, Г. Вишлєцов, Х. Нібур, П. Сорокін, Н. Чавчавадзе та ін.

Основою антропологічного підходу (А. Кребер, Т. Парсонс, Е. Тайлор та ін.) є ідея про те, що культура властива будь-якому людському суспільству, і різні культури є рівноцінними [5, с. 116].

Є. Більченко, керуючись дослідженнями В. Біблера, виділяє діалоговий підхід, провідним принципом якого є акцентування конструктивної ролі зовнішніх імпульсів у становленні та розвитку національної духовності, що зрештою втілюється в ідею культури як «форми одночасного буття і спілкування людей різних – минулих, теперішніх, майбутніх – культур, форми діалогу і взаємопородження цих культур» [3, с. 4].

Ідейним джерелом діяльнісного підходу, прихильниками якого стали Ю. Вишневський, В. Давидович, В. Жариков, Н. Злобін, М. Каган, Е. Маркарян, З. Хелус та ін., є тлумачення культури як специфічного способу людської діяльності. Завдяки активності, спрямованій на зміну та вдосконалення себе і навколишнього світу, людина підносить культуру на новий рівень. Згідно з емпіричним підходом культура є сукупністю матеріальних і духовних результатів (цінностей, досягнень) людської діяльності, досягнутих у суспільно-історичному розвитку [4, с. 96].

Етносоціологічна концепція розглядає культуру як накопичений етнічними спільнотами досвід, що складається з природних об'єктів, предметів, створених людьми, та духовних явищ (Л. Коган, В. Сільвестров та ін.). Розвиток культури згідно з цією концепцією відповідає особистісному розвитку людини в системі суспільних відносин.

Визначення культури як системи знаків і символів, що розповсюджувалися між людьми, тим самим об'єднуючи їх, лежить у основі семіотичного (знакового) підходу, який представляли Е. Кассіреп, С. Лангер, С. Махліна та ін.

Соціологічні визначення культури (Д. Даунс, Е. Дюркгейм, Т. Заславська, Ю. Лотман, Б. Малиновський, А. Радкліфф-Браун, Н. Смелзер та ін.) зосереджують

увагу на відтворенні та зміні соціального життя, а також з'ясуванні соціальних функцій культури: комунікації, трансляції і трансмутації.

Культура, з погляду сумативного підходу, є сумою результатів перетворювальної діяльності та комунікації людини.

Філософський підхід полягає у високому рівні абстракції, при якому «культура» не є синонімом «суспільства», не є конкретною стороною суспільного розвитку, а явищем, яке виділяється з процесу тільки аналітично [5, с. 172].

Найбільш повно концепції культури представлено в німецькому класичному ідеалізмі (Г. Гегель, І. Кант, Й. Фіхте та ін.), філософії життя (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, В. Дільтей та ін.), філософії історії (О. Шпенглер, А. Тойнбі, М. Данилевський та ін.), неокантіанстві (Г. Ріккерт, Е. Кассіпер, М. Вебер та ін.). Названі школи умовно можна віднести до класичної моделі культури, яка описує культуру як стандарт інтелектуальної та духовної досконалості [5, с. 198].

На початку ХХ ст. теоретично сформувалася модерністська модель культури, основою якої були феноменологічна філософія (Е. Гуссерль, М. Хайдеггер та ін.), екзистенціалізм (А. Камю, Ф. Ніцше, Ж.-П. Сартр та ін.) та психоаналіз (З. Фрейд, К. Юнг та ін.) [5, с. 281]. Ця модель орієнтується не на світ ідеального, а на повсякденне буття самотньої, пригніченої людини, що і визначає культуру.

Постмодерністську модель культури констатують наприкінці 60-х і в 70-ті роки ХХ ст. праці Ж.-Ф. Ліотара, Ж. Дерриди, Р. Рорті та ін. Згідно з цією моделлю культура становить діалектичну єдність двох процесів: опредмечування (творення нових культурних цінностей) і розпредмечування (засвоєння культурної спадщини, спільного культурно-історичного досвіду) [4, с. 127].

О. Беляєва вважає, що неухильний курс України на реформування освітньої та медичної галузей, інтенсивний розвиток медичної науки, необхідність підготовки конкурентоздатних медичних кадрів зумовлюють потребу в постійному вдосконаленні психолого-педагогічної підготовки викладачів медичних вишів і формуванні та розвитку педагогічної культури [2, с. 6].

Усі названі підходи є досить оригінальними і, на нашу думку, доповнюють один одного, бо такий складний феномен, як культура, не вичерпується лише одним аспектом. Але варто зауважити, що в сучасному кризовому стані культури аксіологічний вимір найважливіший, адже цінності виконують не тільки пізнавальну, а й нормативно-регулюючу функцію в системі суспільних відносин. Саме завдяки цінностям, їх збереженню та відтворенню в кожній людині подальший розвиток нашого суспільства буде відбуватися не лише в економічній, політичній, а й у соціальній та духовній сферах.

Отже, аналіз підходів до визначення поняття «культура» дозволив зробити такі висновки: констатуюча особливість культури – спрямованість на людину, на все те, що їй властиве та відрізняє її від тварини; пов'язаність із людською діяльністю і соціальним буттям; із розвитком діяльності змінюються, вдосконалюються суспільні відносини, вони ж диктують стан культури; культура віддзеркалює спосіб життя; культура є показником рівня духовного життя людей; за допомогою культури здійснюється обмін інформацією в часі та просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенин В. Л. Высшее образование и культура / В. Л. Бенин // Фундаментальные исследования. – 2006. – № 6. – С. 64 – 67.

2. Беляєва О. М. Шляхи вдосконалення педагогічної культури викладачів вищих медичних навчальних закладів / О. М. Беляєва // Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності у сучасному освітньому просторі : тези доповідей Міжнародного форуму педагогічної майстерності, 7–8 квіт. 2015 р. – Полтава : ФОП Гаража М. Ф., 2015 р. – С. 6 – 7.
3. Більченко Є. В. Педагогіка як форма буття культури: перспективи діалогу педагогічної та культурологічної парадигм / Є. В. Більченко // Шлях освіти. – 2006. – № 3. – С. 2 – 5.
4. Гуревич П. С. Культурологія: учебник / П. С. Гуревич. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Гайдарики, 2003. – 280 с.
5. Причепій Є. М. Філософія: підручник / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. – К. : Академвидав, 2007. – 592 с.
6. Соціологічна енциклопедія [Текст] / уклад. В. Г. Городяненко; редкол. : В.І. Астахова, В. С. Бакіров, В. Б. Євтух. – К. : Академвидав, 2008. – 455 с.